Левич.

НАФТА І САМОСТІЙНІСТЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

Безсмертний учитель міжнародного пролетаріяту Карло Маркс учив, що основу всіх політичних стремлінь, усіх революційних рухів та змагань творять економічні причини. Кождий рух, кожду війну, викликують відносини, які витворив господарчий розвій даного часу. Ми живемо в часі, коли капітал, ставши імперіялістичним великодержавним, не маючи вже сили, змоги та вміня сотворити одноцільного всесвітного господарства, виливаеть ся у кріваих війнах; колишні творчі чинники стають руйнуючими, гнетуть людство.

І тоді починаеть ся на житє і смерть боротьба поміж спролетаризваним та скиненим у низини нужди людством а горсткою капіталістів, які сконцентрували у своїх руках усе добро на землі, але які силою внутріцної будови капіталізму не можуть одначе сповнити тих завдань, які ставлять їм вимоги господарчого розвою світу нашої доби.

Завданем сеї статі буде розяснити питане про ролю, яку відіграла Східна Галичина в розвою капіталізму, її теперішне становище, і яку ролю може вона відіграти в майбутному, себто до часу, доки пролетаріят не скине панованя капіталізму та доки не знищить всякий гніт та визиск людини людиною і не запровадить ладу опертого на колективній співпраці всіх людий для добра цілого людства.

I.

Східна Галичина посідає великі матеріяльні богацтва, що все були ласим куском та приманою для міжнародного капіталу. В першу чергу має великі природні, земельні богацтва, як: нафту (кипячку), дерево, сіль, зелізо, фосфорити, ґіпс, бурий вуголь, потасову сіль, цемент, вапно, а крім того ще збіже і худобу. Сирівець цікавий для усіх капіталістів промислово високорозвинених країв, се богаті поклади східно-галицької нафти (кипячки). Поминаючи вже такі нафтові вироби, як світильну нафту (карасін), якою світить ще велика часть людства, або мазь, без якої сьогодня неможливо уявити собі зелізниць та фабрик, остає ще бензина, на якій спираеть ся весь індустріяльний розвій в рамцях сучасної модерної техніки. Без бензини не можуть істнувати модерні експльозивні мотори (самоходи, літаки, підводні лодки і т. д.) а ропою кипячкою в нові часи гонять зелізниці а від хвилі заведеня нафтового опалу на кораблях, ропа стає одним з найважнійших сирівців. Тому, що Галичина після Румунії є найбогатшою нафтовою країною Европи, то кождому стануть ясні причини великого заінтересованя всіх імперіялістичних держав долею Східної Галичини.

Вздовж цілого північного Підкарпатя, від ріки Раби до Черемошу, близько на довжині 365 км. простягають ся східно-галицькі нафтові терени. Кількість кипячки геольоги мінімально оцінюють на 470,000.000 тон, не вчислючи великих покладів земного воску (оцокериту). До інтензивнійшого добуваня ропи приступлено щойно після заведеня канадійського способу верченя, саме в році 1863; тоді добуто около 5000 тон. В році 1909 добуто 2,060.340 тон, в році 1920 — 7,648.000 тон. Добуванем ропи займали ся по більшій части заграничні капіталісти, даючи місцевим дрібним власникам нафтових теренів тільки якийсь малий відсоток (ренту). Спершу добували ропу вздовж цілого Підкарпатя, та коли в Дрогобиччині натрафлено на великанські тріскаючі жерела кипячки, всю увагу звернено на околиці Дрогобиччини. Сьогодня добувають ропу головно в Бориславщині; в менших розмірах у Слободі Рунгурській на Покутю та в Космачи на Косівщині. Видобуту ропу чистять при помочі дестіляції і розкладають її на бензину, світильну нафту, парафіну та мазь.

І ся зеленковата густа галицька ропа відіграла важну ролю в міжнародному розвою продукції, як також мала все рішаючий вплив на соціяльно-політичні зміни звязані зі Східною Галичиною в минувшині, як також нераз ще рішить про її долю в майбутности.

II.

Перед війною, в часах, коли капіталістичні держави в погоні за кольоніями та ринками збуту на готові вироби, поділили поміж собою цілу землю на кольонії та сфери впливу, то східно-галицькі нафтові терени попали під вплив німецького капіталу. Французькі та англійські капіталісти вложили також якусь малу часть своїх капіталів у Східну Галичину, та головними панами східно-галицької кольонії були Німці. Згідно з політикою центрів супроти своїх кольоніяльних земель, творила Галичина країну, що доставляла сирівець, який перероблювано в промислових осередках, а саме: на Угорщині та в Австрії. В Галичині було всего дві більші рафінерії: в Дрогобичі та Печеніжині, і кілька менших, які переробляли лише від 20—30% всеї видобутої ропи, а останну кількість вивожено до матірних країн, а саме: до Австрії та Німеччини. І коли візьмемо під увагу те, що наприклад перед війною світильна нафта в Німеччині була значно дешевша, як на місці добуваня в Галичині, то кождому стане ясно, що Східна Галичина була звичайною кольонією промислової Німеччини. Галицькі кольоніяльні консументи, робітники і селяни, зі своїх і так малих заробітків мусіли покривати кошта безглуздої капіталістичної конкуренції з иншими нафтовими англійськими та французькими конкурентами.

З вибухом світової війни, себто тоді, коли високорозвинені капіталістичні держави кидають ся в боротьбу за право посіданя кольоній, які вже передтим міжнародний капітал зумів захопити та поділити між собою, на арену боротьби виходить і Галичина. Боротьба за кольонії се вислів господарчого стану капіталістичних держав, яких продукція вже задихаеть ся в рамцях своєї власної держави, і тому шукае розширеня та збільшеня ринків свойого збуту. І як німецький капітал, мостячи шлях багдадській зелізниці, хотів наложити свою руку на англійські поклади нафти в Мезопотамії та Персії, що і стало одною з головних причин війни, так само і східно-галицька нафта відіграла велику ролю в перебігу та вислідї світової війни. Коли німецькі імперіялісти побачили, що одним замахом не побідять противника, то звернули вони сейчас свою увагу на східно-галицькі нафтові терени. Бажаючи забезпечити можність істнованя своєї високорозвинутої промисловости і таким чином мати змогу поборювати силу своїх противників, вони кинули ся на здобуте східно-галицької нафти, якої потрібно було їм для удержаня своєї воєнної фльоти, в першу чергу підводних лодок. І ми знаемо, що вони, зібравши всі сили, проломили російський фронт під Горліцами і таким чином, забезпечивши собі нафтові терени, лагодили ся до довгої боротьби. З тихже самих мотивів і слідуючий наступ випав якраз на Румунію, де можна було захопити найбогатші в Европі нафтові жерела.

Після розвалу центральних держав, себто після побіди антантського капіталу, кольоніяльне питане Східної Галичини; то значить, хто має право висисати східно-галицькі нафтові богацтва, відбило ся також на вирішеню долі Східної Галичини. Українська галицька дрібна буржуазія, захопивши владу в свої руки, забула на те, що причиною світової війни була боротьба за богаті кольонії, почала на свою руку господарити продукцією нафти, і нарушила тим святу для капіталістів приватну власність на право визиску кольоній.*) І не помогли запевненя, що вони не большевики, не помогли антантські місії, не помогли заклики на право самоозначеня народів, які поставив гуманіст Вилсон. Антантські капіталісти знали лиш одно, а власне, що галицька держава поважилась поставити свою руку на ті поклади сирівців, за які вони провадили криваву війну. Наслідки всім звісні. Озброєні антантою війська Галера напали на Східну Галичину і вигнали галицькі війська з нафтових теренів. Галицький дрібнобуржуазний уряд і галицьке військо стратили економічні бази істнованя, не стало нафти, не було звідки взяти ні муніції, ні одіня, ні гроший. Неминучий упадок прийшов. Антантські капіталісти не стерпіли втручаня в свої кольоніяльні питаня і віддали східно-галицькі нафтові терени під опіку другої своєї кольонії, Польщі.

*) У своїх нотах і проєктах в справі Східної Галичини (проєкт Бертольмієго, рішенє мирової конференції) антанта кладе найбільшу вагу на питане приналежности і власности нафти та нафтових теренів.

Як доносить "Беларускі Звон" з 25. січня с. р., рішенем шкільного інспекторату в Новгородку знесено викладову білоруську мову в білоруських школах. "Język białoruski" — як зазначено в обіжнику інспекторату — "traktować należy jako przedmiot, uczące w każdym oddziele po trzy godziny tygodniowo".

ЗЛОЧИННА РОБОТА СОЦІЯЛ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ.

(Зізнаня Лідії Коноплевої, визначної членкині партії с.-р.)

(Продовжене.)

Після ліквідації я виїхала тимчасово в Петроград, де задержалась до середини липня. По дорозі в Петроград (їхала через Вологду) завезла з Вологди до Петрограду частину експропріованих в потягу між Вологдою і Вяткою групою Семенова гроший, призначених для петроградської воєнної і боєвої роботи і часть оружя боєвиків. Більшу частину експропріованої суми завіз в Москву Семенов і віддав Ц. К. П. С.-Р.

По приїзді в Петроград, воєнна комісія при Ц. К., котрої я була членом, припоручила мені організацію роботи в Балтійській фльоті. Я вела роботу на воєнних кораблях, які стояли на Неві і в Кронштаді. На кораблях вишукувалось матросів, офіцирів соц.-революціонерів, або співчуваючих, котрі повинні були вести там агітацію і пропаганду і організувати ячейки. Ціль була — повстане проти большевиків. Була ячейка з кількох людий на кораблі "Андрей Первозванний", на "Республиці" один чоловік і ще на однім торпедовцю (забула назву) і кількох робітників на доках. При таких силах ми змогли дати в Кронштаді кілька публичних лекцій-мітінгів (при ворожім відношеню матроської і робітничої маси і кронштадського Совіту) і провести в Совіт одного соц.-рев. і двох співчуваючих, котрі там істнували деякий час, як фракція соц.-революціонерів. В Петрограді у нас була створена невелика група з 5—6 людий представників кораблів, стоявших на Неві, головним робом з тралерів (назви тепер не пригадую). Зібраня представників кораблів відбували ся в приміщеню Василеостровського району комітету партії соц.-революціонерів. Їм давало ся партійну літературу, листовки. Було устроєно 1—2 мітінги для матросів. Вся та робота, як і робота в червоноармійських частинах, велась з рахунком на повстане. Відмовленє мінної дивізії від розоруженя являло ся приводом до спроби повстаня — така була думка частини воєнних робітників. Питане було поставлене на ширшім засіданю воєнної комісії, де були присутними Гоц, Ліхач, Берг, Флекель, Семенов, я, Ганжумов (командант Обуховського району). Ми пропонували злучити відмовленє від розоруженя ся мінної дивізії з тимчасовим закритем Обуховського заводу і страйками використати для захопленя власти в Петрограді. Боєві робітничі організації були у всіх районах, були такі воєнні сили, як бронева дивізія. Але більшість проти голосів Семенова і мого предложенє відкинула ізза поглядів, що нема певних шансів на успіх.

Відтак наступив в маю розгром червоноармійського відділу воєнної комісії (зістали арештовані Р. Р. Леппер, полк. Постніков і цілий ряд відвічальних робітників), розоружене полків, які були під нашим впливом, і безрезультатний заклик зібраня уповноважених до робітників, який спричинив тільки часткові страйки, замість загального в петроградськім масштабі, розоружене мінної дивізії, все те позбавило конкретного грунту для веденя дальшої воєнної роботи. Не було сил, не було народних мас, на котрих опиралась би вся робота. Рішено було зліквідувати в Петрограді воєнну роботу, а всіх робітників, як воєнних, так і боєвиків, за виїмком центрального летючого боєвого відділу, перевезти на північ — до Архангельска і на схід — за Волгу, де в той час створились фронти.

Верну ся тепер трохи назад. Боєва робота, організація боєвих робітничих груп у всіх районах Петрограду розпочала свою роботу приблизно з грудня 1917 р. На початку се були організації, створені спеціяльно для оружного виступу на случай розігнаня установчих зборів і повинні були представляти авангард народних мас, повставших для оборони установчих зборів; пізнійше, після розігнаня У. С., сї організації істнували і розвивали свою роботу з цілию повстаня проти власти Совітів. За період з січня 1918 р. до липня того самого року загальна чисельність боєвиків в цілім районі доходило до 70—80 осіб; крім того, в кождім районі були кандидати на боєвиків, менше активні елементи. На початку робота боєвих груп заключалась, в кождім районі їнхнього положеня, в агітації серед жовнірів і матросів. Пізнійше до тої підготовчої роботи прилучилась дійсна — експропріяція а відтак і терор. Руководство боєвими групами приблизно в лютім передано було робітникови Кононови — старому боєвикови, але що він в своїй роботі виявив мало дисціплінованости і много сепаратизму, петроградське бюро Ц. К. передало сей відділ Блюменталю, а що сей зовсім не надавав ся до сеї роботи, то при кінці марта чи на початку цвітня — Г. Семенову. Із всіх районних груп Семенов підібрав невелику боєву центральну групу, яка виконала на початку цвітня міліонову експропріяцію в потягови; пізнійше ся група, збільшивши себе чисельно, взялась до терористичної роботи. Так зорганізував ся летючий боєвий відділ п. с.-р.

Партія дала санкцію на терористичну роботу і на виконуване експропріянцій. В період петроградський про роботу групи знав А. Р. Гоц, в період московський — член Ц. К. Донський. З ними мав звязь і вів переговори руководитель летючого відділу Г. Семенов.

Даючи дозвіл на експропріяції, відвічальні члени Ц. К. попередили, що вони не повинні виконуватись як партійні акти, що партія їх своїми не признає, але терористичні акти єсли не тепер, то пізнійше партія признає отверто. Так заявив Семенов на зібраню відділу, так заявив він мені особисто, те саме сказав мені А. Р. Гоц підчас мого побаченя з ним з Москві при кінці липня.

Летючий відділ в Петрограді рішив виконати терористичні акти на Зіновева і Володарського і в Москві на В. І. Леніна і Л. Д. Троцького і для сего туди післані були члени відділу Гвозд, Усов і Зеленков, котрі до прибутя в Москву відділу повинні були найти помешкане і розпочати вислідження. В червни член відділу робітник Сергеєв убив Володарського. На другий день в газеті появилась заява від імени Ц. К., що партійні організації не мають нічого спільного з убійством, а через мене від імени Ц. К. переказано Семенову розпоряджене про негайний виїзд з Петрограду всеї боєвої групи. Атентат на Зіновева тимчасово відложено, і група, крім мене, виїхала в Москву. Мені відділ припоручив підготовленє в Петрограді атентату на Урицького і руководство петроградськими боєвиками групами. Крім того я вела роботу по відсиланю за Волгу і до Архангельська всіх тих, хто уважав за обовязок участь в розгорівшій ся горожанській війні. Боєвики і воєнні с.-р. їхали за Волгу, инші же, непартійні — через Вологду в Архангельськ.

Для слідженя за Урицьким я нанула кімнату на 9-ій лінії Василієвського Острова, проти дому, в якім він мешкав, бувала в його помешканю, хазяйка якого була дентисткою, до котрої я ходила лічити спеціяльно для сеї цілі зломаний зуб. Одночасно з тим я вела також роботу для підготовленя експропріяцій. Пляновано експропріяцію театральної каси державних театрів, де, після наших відомостий, збиралась часом велика сума, опісля якогось корабельного товариства на набережній і вуглі 12-ої лінії.

В середині червня я післала Семенову телеграму, що атентат на Урицького можна виконати. Одночасно з тим мене покликано в Москву, де після постанови летючого відділу повинна була лишитись. Перед виїздом вислідженє Урицького я передала боєвикови василієостровського району Зеймсови. Він незадовго виїхав з Петрограду і роботу заперестано. Пізнійше, в серпні, Урицького убив Канегісер, який не мав ніякого відношеня до нашого відділу.

(Кінець буде.)

Церковне срібло на поміч голодуючим.

МОСКВА, 5. цвітня. — Конфіската церковних скарбів на допомогу голодуючим дає знамениті результати. З перших двайцять пять московських церков, в яких переведено вже ревізію, винесено 10.548 фунтів срібла.

Евген Варга.

ЕКОНОМІЧНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЄМИ ПРОЛЄТАРСЬКОЇ ДИКТАТУРИ.

Переклад П. Христюка.

(Продовжене.)

II. ПРОБЛЄМА ПІДНЕСЕНЯ ПРОДУКЦІЇ.

Піднесенє продукції! Ось слова, які чуємо нині у всіх промовах державних діячів усіх країн. Ми сами закінчили наш попередний виклад висновком, що те реальне піднесенє житєвого добробуту пролетаріяту, якого він нині домагаеть ся, можливе лише при умові швидкого грунтовного піднесеня продукції. Ми довели, що зруйнований війною капіталізм не може досягти того піднесеня. І взагалі в капіталістичному устрою не можливо досягти максімальної дохідности. Щоби се доказати, аналізуємо ми з початку загальні умови дохідности. Се значить: дослідимо фактори дохідности праці у витвореню матеріяльних богацтв, потрібних для загального вжитку, що остро відріжняеть ся від питаня рентабілітета (дохідности) капіталу, вкладеного в продукцію. Рентабілітет в капіталістичному розуміню гальмує піднесенє продукції, стоїть на перешкоді досягненя максімальної продуктивности у витвореню цінностий, необхідних для широкого загального вжитку. — Дохідність праці кождого народу залежить в першій лінії від природних умов, від так званих "віковічних факторів".*) — Через те, що сі фактори змінюють ся лише дуже поволи, ми можемо вважати їх за постійні і незмінні і на сій підставі не спинятись на них при розвязаню нашої проблеми.**)

Зміннї фактори є слідуючі: 1) раціональність праці, 2) продуктивність праці, 3) інтензивність праці і 4) відношенє між продуктивною (чи продукуючою) і непродуктивною (непродукуючою) частиною даного народу.

Під раціональністю праці розуміємо ми ту ріжницю в дохідности (видатности) праці, яка полягає на інтелектуальній якости робітників а також і керовників продукційного процесу. Коли всі инші фактори однакові, залежить продуктивність праці від психічних факторів: від загальної культури, фахової освіти, раціонального способу праці учасників продукційного процесу. Ми наведемо тут лише два приклади. В Китаю було побудовано англійськими фабрикантами ткальні з такими самими механічними ткацькими станками, як і в Ланкашайр. Але показало ся, що сі ткальні, не зважаючи на дуже довгий робочий день і на незвичайно низьку заробітну платню, були непродуктивні не тільки в нашім розуміню, але зовсім нерентабельні і в капіталістичнім розуміню. Коли англійський ткач вовни може обслугувати чотири а навіть шість ткацьких станків при повній їх швидкости, треба було ставити двох китайських робітників біля одного ткацького станка і до того-ж ще зменшувати його біг; та не зважаючи й на се ткацькі станки в Китаю пересічно простоюють що дня дурно, або працюють надармо далеко більше часу, ніж в Англії. Подібні спроби було зроблено і в Японії.*)

Ще більш інтересним є слідуюче: Я перевів на основі "Annuaire de la statistique agricole internationale 1915," досвіди над причинами ріжної продуктивности хліборобства в европейських країнах. Для сеї цілі взяв я цифри загального середного врожаю чотирох головних хлібів (пшениці, жита, ячменю і вівса) за десятиліте з 1905 по 1914 рік з одного гектара і поставив країни в ряд по їх продуктивности. Показало ся, що той ряд не стоїть ні в якім звязку ані з пересічною величиною господарства, ані з митами на збіже чи з цінами на його, ані з ріжницями клімату. Навпаки, показуеть ся, що той ряд стоїть в нерозривнім звязку зі загальною культурою країни, з умінем читати і писати у відповідній країні. Чим менше неписьменних (неграмотних), тим більший врожай на полі. Ступінь культурности робітників має через те надзвичайно велику вагу для продуктивности праці.*)

Під продуктивністю праці розуміємо ми ріжницю у видатности (дохідности) праці, яка полягає на вживаню ріжних засобів продукції. Коли всі инші умови однакові, залежить продуктивність праці від роду засобів (средств) продукції, якими користують ся робітники. Характер средств продукції опреділює при сьому також менший чи більший ступень кооперації. Факти сього роду загально відомі і не потрібують спеціяльних доказів. Група робітників, зібрана в модерній ткальні або в фабрицї обуви, виробляє в кілька разів, в деяких випадках у тисячу разів більше, ніж виробляє те саме число робітників ручним, ремісничим знарядем. Чим більше є постійний капітал (тобто продукційний апарат) якоїсь країни у відношеню до числа мешканців (населеня), тим більшою є ceteris paribus продуктивність і видатність праці.

Під інтензивністю праці розуміємо ми ріжницю у видатности (дохідности) праці, яка полягає на ріжниці в кількости і користности продукційних рухів, які доконує робітник в одиницю часу протягом довшого робочого періоду.**) Коли всі инші умови однакові, залежить дохідність (видатність) праці від того, як вправляеть ся робітник зі средствами продукції. "Інтензивність праці чи величина її інтензивности — се певна скількість праці витраченої в певний час".*) Але інтензивність праці має і квалітативний (якостний) бік: чи не псуеть ся на дармо матеріял, чи не нищить ся знаряде, чи відповідає переведена праця по якости поставленій цілі цілком, чи лише почасти; все се, поскільки воно залежить від праці, обхоплюємо ми понятем інтензивности праці.

Таким чином інтензивність праці почасти залежить від волї робітників, почасти-ж є незалежною від їх свідомої волї: на неї впливають — харчоване робітників, умови мешканя, індівідуальний нахил до тої чи иншої праці й инші цілком психольогічні моменти. Грунтуючись на нових основних спостереженях, ми виступаємо проти механічного погляду, властивого і Марксові, що немов би видатність праці залежить виключно від роду вжитих средств продукції (зокрема від знаряда продукції), що немов би "машина вживає робітника" і тому робітник конечно примушений припасувати інтензивність своєї праці до бігу машини.

Нарешті, коли візьмемо на увагу нарід, як продукуючу цілість, то **загальний продукт його праці** — при даній раціональности, продуктивности та інтензивности — **буде залежати від того відношеня, яке є між продуктивно-працюючими і лише споживаючими.**

*) Маркс: "Капітал" I., 457.

*) Маркс, котрого досліджуваня мали своїм центром не продуктивність праці у витвореню цінностий загального вжитку, а вияснене єства вартости і надвартости, дав поняте продуктивности, яке своїм загальним змістом частково покриваеть ся з нашим понятем продуктивности, котре базуеть ся на цінности загального вжитку:

"Продуктивність праці опреділяеть ся богатьма умовами, між иншим ступнем пересічної вправности робітників, ступнем розвитку науки та її технольогічного зужиткованя, суспільною організацією продукційного процесу, обемом і здатністю до роботи — засобів продукції і, нарешті, природними відносинами".—Маркс: "Капітал".

*) К. Кох: "Die Industrialisierung Chinas". O. Viallatte: "L'avenir economique du Japon" й инші автори.

*) Маркс: "Theorien ueber den Mehrwert".

**) На підставі сього розуміня висовуеть ся довгота робочого дня як спеціяльний фактор інтензивности, а в звязку з сим і проблема впливу скороченя робочого дня. Маркс вважає довготу робочого дня та інтензивність праці факторами продукованя вартости. "Раптове скороченє робочого дня, сильно відбиваючись на розвитку продукційних сил та на економії продукційного процесу... примушує робітника до більшої витрати енергії в тім самім часі, до більшого напруженя робітничої сили, до густійшого виповненя пор робочого часу, тоб-то до конденсації праці... до такого ступня, якого можна досягти тільки при скороченім робочім дні. Се витягненє (витисненє) більшої маси праці в певний період часу вважаеть ся за більшу скількість праці. Побіч поширеної величини міри часу праці, виступає тепер міра ступня її конденсації (згущеня). Більш інтензивна година десятигодинного робочого дня містить тепер стільки або й більше праці, тобто витраченої робочої сили, ніж "пориста" година дванайцятьгодинного робочого дня". — Маркс: "Капітал", стр. 354, I.

Ми не беремо сього під увагу через те, що приймаємо за міру інтензивности пересічну інтензивність праці за довший період праці.

(Дальше буде.)